

การวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระพุทธรูปที่รอย
อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

An Analysis of Beliefs About the Worship to Phrabuddhabart Si
Roy Ampher Mae rim, Chiangmai Province

พระจำรัส โชติธมโม (พินิจกิจ)

Phra Jamrat Chotothamo (Pinitkit)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

ลิปิกอร์ มาแก้ว

Lipikorn Makaew

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Rajamangala University of Technology Lanna

Corresponding Author, E-mail: phaengchiw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการบูชาในพระพุทธรูปศาสนา 2) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาพระพุทธรูปที่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระพุทธรูปที่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า การบูชา คือ การยกย่อง เคารพ เลื่อมใส ด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริงใจไม่เสแสร้ง แกล้งทำ ถือเป็นมงคลอันสูงสุด ด้วยลักษณะแห่งการกระทำ 3 อย่าง คือ 1) ปักคัมพะบูชา คือ การบูชาด้วยการกล่าวยกย่อง สรรเสริญ 2) สักการบูชา คือ การบูชาด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูป เทียน 3) สัมมานะบูชา คือ การบูชาด้วยการยอมรับ ประวัติความเป็นมาพระพุทธรูปที่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โยง

ไปถึงสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้า พร้อมกับสาวก 500 องค์ ได้เสด็จจาริกประกาศธรรม และโปรดเวไนยสัตว์มายังปัจจุบันประเทศ ได้แวะฉันจังหันอยู่บนเขาเวภารบรรพตแห่งนี้ การวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระพุทธรูปสี่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ คติการบูชาพระพุทธรูปที่มีที่มาจากความเชื่อในเรื่องการให้ความสำคัญของพระพุทธเจ้า เป็นบุคคลที่จะเสด็จอุบัติขึ้นได้โดยยาก ด้านการบูชา การบูชาคือการยกย่อง เชิดชู เลื่อมใส ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้านประเพณี พิธีกรรมจัดขึ้นในเดือน 6 เป็ง ด้านความสำคัญและ อานิสงส์ ล้วนมีเป้าหมายไปสู่หลักธรรมอันสูงสุดทางพระพุทธศาสนา ยังความเห็นถูก ให้ เจริญอกงาม ให้มีกิริยามารยาท สุภาพอ่อนโยน จิตใจผ่องใส สติสัมปชัญญะบริบูรณ์ขึ้น

คำสำคัญ: ความเชื่อ, การบูชา, พระพุทธรูปสี่รอย

Abstract

The thesis is of 3 objectives: 1) to study the worship in Buddhism, 2) to study the history of Phrabuddhabart Si Roy Mae Rim District, Chiang Mai Province and 3) to analyze the beliefs about the worship to Phrabuddhabart Si Roy, Mae Rim District, Chiang Mai Province. It is a qualitative research collecting data form documents and the field work interviews. Here are the results: Worship is the sense of praising faithfully, sincere, not pretending to do as such. It is regarded to be the highest auspicious thing combining with 3 kinds of actions: 1) “Pagganaha Puja” is worship by praise. 2) “Sakkara Puja” is worshipping with flowers, incense, candles. 3) “Sammama Puja” is worshipping with acceptance. The history of Phrabuddhabart Si Roy is traced to the Buddha’s time, while the Buddha along with groups of 500 monks went on to the local countries for announcement the Dharma to teach peoples. The Buddha stopped a while to have his meal on this Vebhara Mount. In the analysis on the Beliefs about the Worship to Phrabuddhabart Si Roy, it is concerned the way of worship to the Buddha’s footprint originated from the belief on the importance of the Lord Buddha as a person who is hardly born in the world. In worship, it is to glorify and admire faithfully. Regarding to tradition, the

rituals are usually held in the full moon day of the 6th Lunar month. In the importance and virtue, they are focusing to the highest goal of Buddhist principles. They Bring about the right view, the flourishing, the good manners, polite, gentle, purified mind and fully mindfulness.

Keywords: Beliefs, Worship, Phrabuddhabart si roy

บทนำ

ตามคติความเชื่อที่ว่ารอยพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเป็นรอยที่พระพุทธรองค์เสด็จไปเหยียบไว้ด้วยพระองค์เองนั้น หมายถึง รอยเท้าของพระพุทธรเจ้าซึ่งปรากฏมาตั้งแต่สมัยอินเดียโบราณ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนที่จะมีการสร้างพระพุทธรูป เมื่อภายหลังจากที่มีการสร้างพระพุทธรูปขึ้น รอยพระพุทธรูปได้กลายเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงความเป็นดินแดนสิริมงคล ซึ่งก็คือ ดินแดนที่พระพุทธรองค์ได้เสด็จดำเนินไปถึง ความศรัทธาเชื่อว่ากฎแห่งกรรมมีจริง นรกสวรรค์ บุญบาปมีจริง จึงไม่กล้าทำกรรมชั่ว การบูชารอยพระพุทธรูปตามคติความเชื่อ คือ รอยพระบาทที่พระพุทธรเจ้าทรงประทับไว้เพื่อเป็นเจดีย์สถานที่ควรเคารพ มีอยู่ 5 แห่งด้วยกัน ที่เขาสุวรรณมาลีแห่ง 1 ที่เขาสุวรรณบรรพตแห่ง 1 ที่เขาสุมนกภูแห่ง 1 ที่เมืองโยนกบุรีแห่ง 1 ที่หาดทรายในลำน้ำน่านที่แห่ง 1 (บุญเลิศ เสนานนท์, 2536: 120) นอกจากนี้ยังมีรอยพระพุทธรูปที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นอีกด้วย เรื่องการสร้างรอยพระพุทธรูปนี้ Virginia McKeen Di Crocco ได้กล่าวว่า รอยพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นครั้งแรก คือ ภาพปูนที่พระศอุปการหุต มัชฌิมประเทศ อินเดีย รอยพระพุทธรูปมีขนาดเล็กและไม่สมบูรณ์ ที่สันพระบาทมีจักร (วงล้อแห่งธรรม) ที่มีหลายซี่ มีตุ่มตรงกลาง และขอบล้อ ๓ ใจกลางภาพปูนบนเสาหินพระเจ้าอชตศัตรูของสลูปดังกล่าว แสดงองค์เทพมเหศวรแวดล้อมด้วยหมู่เทพ คุกเข่าแสดงความเคารพต่อเจ้าชายสิทธัตถะ ซึ่งเพิ่งประสูติ ในที่นี้ถูกแทนที่รอยพระพุทธรูปของพระองค์ที่ประดิษฐานอยู่ด้านหลังบัลลังก์อันประดับตกแต่งอย่างสวยงาม (Virginia McKeen Di Crocco, 2555: 12) เป็นต้น รอยพระพุทธรูป ถือเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธรเจ้า ตั้งแต่ในสมัยที่ยังไม่ปรากฏการสร้างพระพุทธรูป ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมาจะเกิดปรากฏการณ์ทางพระพุทธรูปแล้วก็ตาม การสร้างรอยพระพุทธรูปก็ยังคงนับถือสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน รอยพระพุทธรูปถือเป็นสิ่งที่ควรเคารพบูชาตามคติศาสนา

พุทธเรียก “อุเทสิกะเจตีย์” คือ สิ่งที่ได้สร้างขึ้นเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าหรือเป็นที่ระลึกถึงพระพุทธองค์

เมื่อมนุษย์กับความเชื่อเป็นของคู่กัน ซึ่งเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน เป็นเรื่องของความรู้สึกทางด้านจิตใจ อาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ คนล้านนาก็มีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เช่นเดียวกัน และมุ่งมั่น ยึดถือนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่วันที่เกิดจนถึงวันที่ตาย โดยเชื่อว่าจะช่วยทำให้มีความร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งแก่ตน ครอบครัว และสังคมส่วนรวม นอกจากความเชื่อทางศาสนาเป็นหลักแล้วยังมีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ผีसाงเทวดา เรื่องโชคลาง สัจธรรม เรื่องเหนือธรรมชาติ ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ ความเชื่อเหล่านี้ คนล้านนาได้นำมาผสมผสานเข้ากันอย่างลงตัว จนทำให้เกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของล้านนาไป ในที่สุด (คมนตรี เศรษฐพัฒน์วิช, 2540: 10)

ชาวพุทธล้านนามีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ซึ่งเราจะเห็นได้จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวล้านนาที่มีวัดเป็นศูนย์รวมของจิตใจ กิจกรรม รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ที่นำเอาหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ถือปฏิบัติต่อพระพุทธศาสนามาจนกระทั่งปัจจุบัน และได้ทำบุญบูชาพระบรมสารีริกธาตุ พระอุโบสถ พระวิหาร เจตีย์ พระพุทธรูป และรอยพระพุทธรบาท ความเชื่อของชาวล้านนา ก็ไม่ต่างอะไรกับคนปัจจุบันที่เชื่อทั้งในเรื่องพระพุทธศาสนา โหราศาสตร์ และสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่โดยความเป็นจริงแล้วความเชื่อของชาวล้านนาดังกล่าวเป็น ความเชื่อสั่งสม ผ่านการสั่งสอน และปลูกฝังจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งอันสืบทอดต่อเนื่องกันมา ด้วยระยะเวลาอันยาวนาน จึงปรากฏเป็นหลักฐานให้เห็นเด่นชัดทั้งในโบราณสถาน โบราณวัตถุ และจารึกต่าง ๆ ตามที่กล่าวข้างต้น และเป็นความเชื่อที่มุ่งเน้นให้คนประกอบคุณงามความดีโดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความสุข ความเจริญแก่ตน ครอบครัว ชุมชนและบ้านเมือง ชาวล้านนามีความเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ และใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต อีกทั้งใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มุ่งเน้นที่จะประกอบกรบุญการกุศล และยังเชื่อว่ารอยพระพุทธรบาทคอยคุ้มครองปกป้องรักษาให้ความช่วยเหลือแก่ตนเองและลูกหลาน ถ้าบุคคลใดมาเอาใจใส่รักษาสักการบูชารอยพระพุทธรบาท ชีวิตความเป็นอยู่หน้าที่การงานที่ดี ฝนฟ้าจะตกต้องตามฤดูกาล พืชพันธุ์ธัญญาหารมีครบถ้วนสมบูรณ์ ชาวล้านนามีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อและศรัทธาต่อรอยพระพุทธรบาทด้วยการสักการบูชา ทำบุญ ให้ทาน รักษาศีลปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งกายวาจาใจและประเพณีสงฆ์เป็น

ประจำในทุก ๆ ปี

วัดพระพุทธรบาทสี่รอย ตำบลสะลวง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในป่าที่ล้อมรอบไปด้วยหุบเขา ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรบาทของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึง 4 พระองค์มาประทับไว้ โดยแต่ละพระองค์ก็จะมีขนาดของรอยประทับแตกต่างกันไป มีประวัติความเป็นมาว่าในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าในศาสนาปัจจุบันได้เสด็จจาริกประกาศธรรมมายังปัจฉิมประเทศ จนกระทั่งมาถึงเทือกเขาทางตอนเหนือของประเทศ ชื่อว่า “เขาเวภารบรรพต” ซึ่งพระองค์ได้เสด็จมาพร้อมกับสาวก 500 องค์ และได้แะฉันทันอยู่บนเขาแห่งนี้ เมื่อฉันทันเสร็จพระองค์ก็ทราบได้ด้วยญาณสมาบัติว่า เทือกเขาแห่งนี้ได้มีรอยพระบาทของพระพุทธเจ้ามาประทับอยู่ที่ก้อนหินก้อนใหญ่ คือ พระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้ที่ทศกัณฐ์ปีนี้ แล้วพระองค์ก็ทรงเล็งดูรอยพระพุทธรบาทแห่งพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ คือ พระพุทธเจ้ากกุสันธะ พระพุทธเจ้าโกนาคมนะ พระพุทธเจ้ากัสสปะ พุทธสาวกทั้งหลาย มีพระสารีบุตรเป็นประธานทูลถามว่า พระพุทธองค์เล็งดูด้วยเหตุใด พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า พระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ที่ล่วงมาแล้วในอดีตกาล ก็มาประทับไว้ที่นี้ทุกพระองค์ แม้พระศรีอริยเมตไตร ก็จักมาประทับรอยพระบาทไว้ที่นี้และจักประทับรอยพระบาทสี่รอยนี้เป็นรอยเดียวกัน

ดังนั้น ความเชื่อในรอยพระพุทธรบาทที่มีอิทธิพลต่อพระพุทธศาสนาในล้านนา แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่แฝงอยู่ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับอดีตพุทธะ การแสดงถึงความเคารพพระพุทธเจ้า เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ สร้างขึ้นจากศรัทธาเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา สร้างขึ้นเพื่อเป็นการสร้างเสริมบุญ ดังนั้น ศรัทธาจึงเป็นเหมือนแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดการสร้างความเชื่อเป็นการแสดงถึงความเทิดทูน เคารพ เลื่อมใส ในศาสนา ก่อให้เกิดคุณค่าต่อพุทธศาสนิกชนในล้านนา คุณค่าในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา คุณค่าในด้านการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม คือ พระพุทธรบาทน้อมนำ ความเชื่อความศรัทธา จึงเป็นเสมือนประจักษ์พยานแห่งความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในล้านนามาจนถึงทุกวันนี้ ชาวพุทธล้านนาโดยทั่วไป ให้ความเคารพ และเป็นที่ยึดมั่นดีในฐานะศาสนสถานที่สำคัญทางด้านพุทธศาสนา ที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน ด้วยความเคารพจากสาธุชนทำให้สถานที่แห่งนี้ คือ ศาสนสถานที่สำคัญ ในความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาสักการบูชา ซึ่งเป็นความเชื่อที่ต้องการหาคำตอบในเชิงวิชาการ และหลักฐานทางตำนานที่กล่าวถึงรอยพระพุทธรบาท

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเชื่อที่มีต่อพระพุทธรบาทสี่รอย ว่ามีความเป็นมาอย่างไร การรักษาประเพณี วัฒนธรรมของชาวพุทธล้านนาที่มีแนวทางปฏิบัติต่อพระพุทธรบาทสี่รอยที่ประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่ตำนานแบบฉบับล้านนา ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ถือได้ว่าเป็นการแสดงความเชื่อความศรัทธาต่อรอยพระพุทธรบาทสี่รอย ซึ่งเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าและเพื่อเป็นการเผยแพร่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ให้ชาวพุทธรับทราบถึงความเป็นมาของรอยพระพุทธรบาทสี่รอย ทั้งนี้ ยังเป็นการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาการบูชาในพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาพระพุทธรบาทสี่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระพุทธรบาทสี่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ละการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งในการศึกษาเชิงเอกสารนั้นใช้เอกสารหลักฐานดังนี้

1.1) ศึกษารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานวิจัยจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส เป็นต้น

1.2) ศึกษารวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการงานวิจัยจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น บทความทางวิชาการ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร อินเทอร์เน็ต รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3) เก็บรวบรวมภาพพระพุทธรบาทสี่รอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อ

เก็บเป็นหลักฐานข้อมูลประกอบการทำวิจัยในครั้งนี้

1.4) การสัมภาษณ์เจ้าอาวาส พระภิกษุสงฆ์ ในวัดพระพุทธบาทสี่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งนักท่องเที่ยวและชาวบ้านที่อาศัยอยู่วัดพระพุทธบาทสี่รอย

2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1) รวบรวมและเรียบเรียง ตลอดจนการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2) แยกแยะและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดตามจุดประสงค์ของการศึกษาวิจัย ทั้งในด้านเอกสารและการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลภาคสนาม

2.3) จัดทำเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ เพื่อนำเสนอผลการวิจัย สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1) การบูชาในพระพุทธศาสนา

การบูชาในพระพุทธศาสนา เกิดมาจากการเสด็จอุบัติขึ้นของพระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้านับเป็นมงคลอันสูงสุด พระพุทธเจ้านั้นเป็นบุคคลที่มีใช้จะเสด็จอุบัติได้โดยง่าย เพราะพระพุทธเจ้านั้นต้องใช้เวลาสร้างสมบุญบารมีนานนับอสงไขย การบูชา คือ การยกย่อง เชิดชู เลื่อมใส ด้วยความบริสุทธิ์ใจ จริ่งใจไม่เสแสร้งแกล้งทำ ถือเป็นมงคลอันสูงสุด ที่กล่าวว่า เป็นมงคลอย่างสูงสุดนั้น สูงสุดด้วยลักษณะแห่งการกระทำอยู่ 3 อย่าง คือ 1) ปกคณหะบูชา คือ การบูชาด้วยการกล่าวยกย่อง สรรเสริญ ในคุณธรรมของผู้นั้นให้เป็นที่ปรากฏ ไปที่ไหนก็มีการกล่าวถึงอยู่ตลอดเวลา 2) สักการะบูชา คือ การบูชาด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ รูป เทียน หรือของหอมที่โลกนิยมในปัจจุบัน เพื่อนำมาบูชา 3) สัมมานะบูชา คือ การบูชาด้วยการยอมรับ หรือถ้าจะพูดภาษาง่าย ๆ ก็คือการมีใจให้กัน ข้อนี้จะตรงกับคำว่า การบูชาต้องมีศรัทธามาก่อน ถ้าไม่มีศรัทธาจะไม่สามารถทำการบูชาได้เลยด้วยคติสอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภณ จาเลิศ ที่กล่าวว่า ความเชื่อเกี่ยวกับรอยพระพุทธบาทในพระพุทธศาสนานั้น มีความเชื่อเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มหนึ่งเชื่อว่า รอยพระพุทธบาทนั้น มีทั้งรอยพระพุทธบาทที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับไว้ด้วยพระองค์เอง และมีทั้งรอยพระพุทธบาทที่มนุษย์สร้างขึ้น อีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (โสภณ จาเลิศ, 2559: ก) ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า รอยพระพุทธบาทเปรียบดังการ

บันทึกพระธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ได้ไปเรียนรู้มาจนจบครบถ้วนโดยสมบูรณ์แล้วทุกประการ จึงเป็นการสื่อไปถึงการที่ “รอยพระพุทธรบาท” ควรเป็นสิ่งที่ควรบูชาตามหลักแห่งอุเทสิกเจดีย์ (มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ, 2523: 404) ตามหลักทางพระพุทธศาสนา เพราะตั้งแต่ในครั้งอดีตกาลนับจากการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธองค์แล้ว สิ่งหนึ่งที่เป็นสิ่งเคารพบูชาและระลึกถึงพระพุทธองค์ คือ รอยพระพุทธรบาท ที่ปรากฏเป็นหลักฐานจารึกตามสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างมากมายและยังคงนับถือกันสืบเนื่องต่อมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

การบูชารอยพระพุทธรบาทนั้น มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับสังคมไทย เพราะเป็นศูนย์ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนในการทำความดี ทำทาน รักษาศีล ภาวนา ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีของคนในสังคม เป็นแหล่งที่น้อมนำคนให้มีจิตตั้งมั่นในอยู่ในสิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลอยู่เป็นนิตย์ ทำให้จิตเกิดความปิติ เบิกบาน ผ่องใส ไม่เศร้าหมอง รู้สึกอบอุ่น คลายความวิตกกังวล จากความเจ็บป่วย ความสิ้นหวัง ท้อแท้ ทำให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขตามสมควรแก่อัตภาพ และยังเป็นการลดความมีอัตตาสูงของมนุษย์ ลดความแข็งกระด้างของจิตใจให้เป็นคนอ่อนโยน ไม่ละเมิดต่อสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพนับถือ ศรัทธาเลื่อมใสของคนในสังคม

2) ประวัติความเป็นมาพระพุทธรบาทสี่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติความเป็นมาพระพุทธรบาทสี่รอย อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากครั้งสมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในศาสนาปัจจุบัน ได้เสด็จจาริกประกาศธรรม และโปรดเวไนยสัตว์มาตั้งแต่ปัจฉิมประเทศ (ประเทศไทยปัจจุบัน) จนกระทั่งมาถึงเทือกเขาทางตอนเหนือของประเทศชื่อ เขาเวภารบรรพตซึ่งขณะนั้นได้เสด็จพร้อมกับพุทธสาวก 500 องค์และได้แวะฉันจังหันอยู่บนเขาเวภารบรรพตแห่งนี้ เมื่อพระพุทธองค์ฉันจังหันเสร็จขณะประทับอยู่ที่นั่นก็ได้ทราบด้วยญาณสมาบัติว่าบนเทือกเขาแห่งนี้ได้มีรอยพระพุทธรบาทของพระพุทธเจ้ามาประทับอยู่บนก้อนหินใหญ่ คือ พระพุทธเจ้าที่มาตรัสรู้ภัทรกัลป์นี้แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงเล็งดูรอยพระพุทธรบาทแห่งพระพุทธเจ้าทั้ง 3 พระองค์ คือ พระพุทธเจ้ากกุสันธะ พระพุทธเจ้าโกนาคมนะ พระพุทธเจ้ากัสสปะ

ความเป็นมาในเชิงตำนานมีการระบุถึงรอยพระพุทธรบาทนี้ในเชิงเรื่องเล่าท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธองค์ซึ่งเสด็จมาโดยอิทธิฤทธิ์ในตำนานพระเจ้าเลียบโลก เพื่อมาโปรดเวไนยสัตว์ และการประดิษฐานพระพุทธศาสนา รวมถึงการแสดงพุทธทำนายว่า

ในกาลต่อไปข้างหน้าสถานที่แห่งนี้จะเป็นแผ่นดินอันพระพุทธศาสนาจะมาเจริญรุ่งเรือง มีพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าจะมาปรากฏและการปรากฏขึ้นของรอยพระพุทธบาทนั้น ชาวพุทธมีความเชื่อว่าสถานที่ใดมีรอยพระพุทธบาทนั้นถือว่าเป็นแผ่นดินอันเป็นมงคลที่เปรียบเสมือนพระพุทธองค์ได้รับรองว่าสถานที่หรือบ้านเมืองแห่งนั้นพระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่พักของสรรพสัตว์เป็นจำนวนมากและยาวนาน การสร้างพุทธตำนานเป็นลักษณะสำคัญอีกรูปแบบหนึ่งของลักษณะพุทธเถรวาทของอาณาจักรล้านนา โดยจะเห็นได้ว่า มีสถานที่อีกหลายแห่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและมีการแต่งตำนานเพื่อประกอบให้เห็นถึงความสำคัญและสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธบาท 4 รอยนี้ ยิ่งแสดงถึงความสำคัญของสถานที่เพราะความเป็นมาในเชิงตำนานนั้นแสดงถึงพระพุทธเจ้ามากถึง 4 พระองค์อันสอดคล้องกับพุทธตำนานของอดีตพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตำนานนี้จึงช่วยสนับสนุนให้เห็นถึงความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ เพราะแม้แต่พระพุทธเจ้าในอดีตก็ล้วนเคยเสด็จมาประทับรอยพระพุทธบาทไว้ตลอดจนตำนานยังกล่าวถึงพระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้าในอนาคตก็จะทรงเสด็จมาประทับรอยพระพุทธบาทยังสถานที่นี้ให้กลายเป็นรอยเดียวที่สอดคล้องกับคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงภทรกัลป์ที่กำลังดำรงอยู่นี้เป็นกัลป์อันเป็นมงคลสูงสุดเพราะเป็นยุคสมัยที่มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นถึง 5 พระองค์อันเป็นจำนวนสูงสุด ตำนานเหล่านี้แสดงถึงความพิเศษอย่างยิ่งของพระพุทธบาท 4 รอยแห่งนี้ว่าเป็นสถานที่อันพิเศษซึ่งหาได้ยากและไม่มีพุทธสถานอื่นใดปรากฏในเชิงตำนานลักษณะนี้เลย

3) วิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระพุทธบาทสี่รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

การบูชารอยพระพุทธบาทในล้านนาตามปกตินั้น จะบูชาด้วยดอกไม้ ธูป เทียนทองที่จำหน่ายภายในวัด หรือบริเวณใกล้รอยพระพุทธบาท โดยจะนำทองคำเปลวไปปิดที่รอยพระพุทธบาท และเมื่อพุทธศาสนิกชนจุดเทียน ธูปแล้ว จะนำเทียนไปตั้งไว้ยังเชิงเทียนที่ทางวัดจัดไว้ กล่าวคำบูชารอยพระพุทธบาท ตั้งจิตอธิษฐานตามอัยาศัย หลังจากกราบไหว้บูชารอยพระพุทธบาทแล้ว จะนั่งสมาธิอยู่ใกล้ ๆ เพื่อให้จิตใจสงบนิ่งน้อมระลึกถึงพระพุทธองค์

3.1) ด้านคติธรรมคำสอน การด้านคติคำสอนในการมาบูชารอยพระพุทธบาทว่า

1) ก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ 2) เมื่อได้บูชารอยพระพุทธบาท 4 รอยแล้วก็ให้เกิดความสุข 3) บูชาพระพุทธบาท 4 รอยแล้วก่อให้เกิดความสงบภายในจิตใจ 4) เมื่อได้บูชาพระพุทธบาท

4 รอยแล้วก็ให้เกิดความร่มเย็น 5) ทำให้เกิดบุญกุศล การปฏิบัติบูชาพระพุทธบาทสี่รอย ได้แก่ การสวดมนต์ การอธิษฐาน การเจริญภาวนา การน้อมจิตระลึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นจิตบูชาต่อพระองค์ ระลึกถึงพระพุทธรูปของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

3.2) ด้านการบูชา การบูชาารอยพระพุทธบาทช่วยให้ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าทั้ง 4 พระองค์ ทำให้เกิดพุทธานุสติ การรำลึกถึงพุทธรูปเป็นอารมณ์ ทำให้จิตสงบเป็นกุศล เป็นผลบุญติดตามตัวผู้นั้น การบูชาารอยพระพุทธบาทเป็นอันสงส์ ช่วยให้หลุดพ้นจากอบายภูมิส่งผลให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี ทำให้จิตใจสงบ มีสติครองตนในการใช้ชีวิตไม่ประมาท นอกจากการบูชาด้วยจตุปัจจัยสี่ ธูป เทียน ของหอมแล้ว สิ่งที่สำคัญคือ การน้อมจิตน้อมกาย การระลึกถึงพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กำหนดจิต ทำสมาธิ ถวายเป็นพุทธานุบูชา

3.3) ด้านประเพณีพิธีกรรม งานด้านประเพณีพิธีกรรมที่สำคัญที่เกี่ยวกับการบูชาพระพุทธบาท ซึ่งเป็นประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์สมเด็จพระสัมมาพระพุทธเจ้า เช่นเดียวกัน อันหมายถึง ประเพณีอันเกิดจากการปฏิบัติเองโดยองค์พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์จะพึงปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น พิธีบวงสรวง สักการะบูชาด้วยสิ่งของต่าง ๆ ผู้มีจิตศรัทธาสามารถถวายสิ่งของตามกำลังศรัทธา ส่วนการปฏิบัติบูชา ผู้มีจิตศรัทธาสามารถปฏิบัติธรรม รักษาศีล และเจริญภาวนาได้ด้วยตนเอง หรืออาจจะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ สวดมนต์ บูชาพระพุทธบาท และเจริญภาวนา เพื่อน้อมระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพุทธานุสติ เป็นมงคลสูงสุด ประเพณีพิธีกรรมนี้ จึงนับเป็นกุศลโลบายอันสำคัญที่จะน้อมนำให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายตระหนักถึงความสำคัญอันนำไปสู่ประเพณีและพิธีกรรมอื่น ๆ อันเกี่ยวเนื่องกันต่อไป

3.4) ด้านความสำคัญและอานิสงส์ ความสำคัญรอยพระพุทธบาทต่อชาวพุทธในทุกท้องถิ่นและทุกสมัย มักมีความเชื่อว่าพระพุทธองค์นั้นได้เสด็จไปทุกหนทุกแห่งในโลก เพื่อประกาศพระศาสนา และสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้ประพฤติธรรม ณ สถานที่ทุกแห่งนั้นพระองค์ได้ทิ้งรอยพระบาทไว้ให้ปรากฏชั่ววันรัตนกาล เป็นตราประทับยืนยันชัยชนะของพระพุทธและพระธรรม ที่มีต่อความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นเหล่านั้น และเป็นเครื่องหมายประกาศความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา อันจะมีสืบไปชั่ววันรัตนในแดนนั้น ๆ รอยที่เชื่อกันว่า คือ รอยพระบาทของพระพุทธเจ้า เป็นปูชนียวัตถุที่ชาวพุทธได้กราบไหว้บูชามาแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

อานิสงส์ของบูชาารอยพระพุทธบาท คือ เป็นการรักษาขนบธรรมเนียม

ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามที่บรรพบุรุษได้กระทำติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีของคนในชุมชน ตลอดถึงผู้คนต่างถิ่นต่างแดนที่เดินทางมากราบไหว้บูชา รอยพระพุทธรูป ทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นในท้องถิ่น ทำให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา ทั้งอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชน รอยพระพุทธรูปเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี พึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน ทำความดี ละเว้นความชั่ว เป็นที่น่าศรัทธา เลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น เป็นการจรรโลงพระพุทธรูปศาสนาให้จรัสรั้งยืนตราบชั่ววันรัตนกาลสืบไป

การนับถือพระพุทธรูปศาสนาอย่างยาวนานของพุทธศาสนิกชน เป็นพื้นฐาน ด้วยความเชื่อของการบูชาตามหลักทางพระพุทธศาสนา ศติการบูชา รอยพระพุทธรูปที่มีมาจากการนับถือพระพุทธรูปศาสนาอย่างยาวนานของพุทธศาสนิกชน เป็นพื้นฐาน ด้วยความเชื่อของการบูชาตามหลักทางพระพุทธศาสนา การสร้างความเชื่อทางพระพุทธศาสนาผ่านรอยพระพุทธรูปนั้นเป็นลักษณะของความเชื่อในเรื่องการให้ความสำคัญของพระพุทธรูปเจ้าที่ว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นบุคคลที่จะเสด็จอุบัติขึ้นได้โดยยาก พระองค์เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งพระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ด้านคติธรรมคำสอน การแสดงถึงพระธรรมคำสอนอันงดงามของพระพุทธศาสนา ด้านการบูชาการบูชา คือ การยกย่อง เชิดชู เลื่อมใส ต่อบุคคล สถานที่ หรือวัตถุสิ่งของใด ๆ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ด้านประเพณี พิธีกรรมจัดขึ้นในเดือน 6 เป็ง โดยอัญเชิญน้ำสรงพระราชทานมาจากสำนักพระราชวัง ด้านความสำคัญและอาณิสย์ ล้วนมีเป้าหมายไปสู่หลักธรรมอันสูงสุดทางพระพุทธศาสนา ยังความเห็นถูก ให้เจริญองกาม ให้มีกิริยามารยาทสุภาพอ่อนโยน จิตใจผ่องใส สติสัมปชัญญะบริบูรณ์ขึ้น

อภิปรายผล

ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชา รอยพระพุทธรูป เป็นการบูชาในพระพุทธศาสนา เพราะการเสด็จอุบัติขึ้นของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้านับเป็นมงคลอันสูงสุด และเป็นสิ่งที่ปรากฏในรอยพระพุทธรูป การบูชา รอยพระพุทธรูปนั้น มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับพุทธศาสนิกชนชาวล้านนา เพราะเป็นศูนย์ยึดเหนี่ยวจิตใจในการทำ ความดี ทำทาน รักษา ศีล ภาวนา ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีของคนในสังคม เป็นแหล่งที่น้อมนำคนให้มีจิตตั้งมั่นในอยู่ในสิ่งที่ เป็นบุญเป็นกุศลอยู่เป็นนิตย์ ทำให้จิตเกิดความปิติ เบิกบาน ผ่องใส

ไม่เศร้าหมอง ประวัติความเป็นมาพระพุทธรูปหล่อทองคำ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ในเชิงตำนานมีการระบุถึงรอยพระพุทธรูปนี้ เรื่องเล่าท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธรูปองค์ ซึ่งเสด็จมาโดยอิทธิฤทธิ์ในตำนานพระเจ้าเลียบโลก เพื่อมาโปรดเวไนยสัตว์ และการประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนา รวมถึงการแสดงพุทธานุญาตว่าในกาลต่อไปข้างหน้าสถานที่แห่งนี้จะเป็นแผ่นดินอันพระพุทธรูปศาสนาจะมาเจริญรุ่งเรือง มีพระธรรมคำสอนของพระพุทธรูปเจ้าจะมาปรากฏและการปรากฏขึ้นของรอยพระพุทธรูปนั้น ชาวพุทธมีความเชื่อว่าสถานที่ใดมีรอยพระพุทธรูปนั้นถือว่าเป็นแผ่นดินอันเป็นมงคล ที่เปรียบเสมือนพระพุทธรูปองค์ได้รับรองว่าสถานที่หรือบ้านเมืองแห่งนั้นพระพุทธรูปศาสนาจะเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่ยิ่งของสรรพสัตว์เป็นจำนวนมากและยาวนาน

คติความเชื่อในการบูชารอยพระพุทธรูปนั้นมีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เพื่อเป็นการแสดงความเคารพ ระลึกถึง รวมทั้งเป็นสิ่งเตือนใจถึงคุณธรรมความดีงามและวัตรปฏิบัติอันงดงามที่พระพุทธรูปองค์ทรงแสดงปฏิบัติไว้ และยังสะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อและความศรัทธาที่พุทธศาสนิกชนมีต่อทั้งองค์พระศาสดา และพระธรรมคำสอน ที่ทรงแสดงไว้เพื่อโปรดสรรพสัตว์รวมถึงเป็นการแสดงความยกย่องต่อบุคคลที่สำคัญอันเป็นที่เคารพนับถือบูชาตามแบบสังคมอินเดียโบราณ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคติความเชื่อของคนทั่วไป รอยเท้าของพระพุทธรูปเจ้ามีมาตั้งแต่สมัยอินเดียโบราณ ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนที่จะมีการสร้างพระพุทธรูป เมื่อภายหลังจากที่มีการสร้างพระพุทธรูปขึ้น รอยพระพุทธรูปได้กลายเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงถึงความเป็นดินแดนสิริมงคล การบูชารอยพระพุทธรูปตามคติความเชื่อ คือ รอยพระบาทที่พระพุทธรูปเจ้าทรงประทับไว้เพื่อเป็นเจดีย์สถานที่ควรเคารพ

ประวัติในอดีตชาติของพระโอรันทบุปผิยเถระ ที่เกี่ยวข้องกับรอยพระบาทว่า พระโอรันทบุปผิยเถระ เมื่อจะประกาศประวัติในอดีตชาติของตน จึงกล่าวว่า

“เมื่อชาติปางก่อน ข้าพเจ้ากับบิดาและปู่เป็นคนทำงานในป่าเลี้ยงชีพด้วยการฆ่าสัตว์ กุศลกรรมของเราไม่มี ไกลที่อยู่ของข้าพเจ้า พระศาสดาพระนามว่าติสสะ ผู้ทรงเป็นผู้นำขึ้นเลิศของโลก ผู้มีพระจักขุได้ทรงแสดงรอยพระบาทไว้ 3 รอย เพื่ออนุเคราะห์ (ข้าพเจ้า)”

“ข้าพเจ้าเห็นรอยพระบาทของพระศาสดาพระนามว่าติสสะ ที่พระองค์ทรงประทับไว้ ข้าพเจ้าเป็นผู้มีจิตราเริงบันเทิงใจ ได้ทำจิตให้เลื่อมใสในรอยพระบาทนั้น ข้าพเจ้าเห็นต้นอังกาบ ซึ่งงอกเลื้อยไปตามพื้นดิน มีดอกบานสะพรั่ง จึงเด็ดมาพร้อมทั้งยอด

ได้บูชารอยพระบาทอันประเสริฐที่สุด ด้วยกรรมที่ข้าพเจ้าได้ทำไว้ดีแล้วนั้น และด้วยเจตนาที่ตั้งไว้มั่นข้าพเจ้าละกายมนุษย์แล้วจึงได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ข้าพเจ้าเกิดในกำเนิดใด ๆ คือ จะเกิดเป็นเทวดาหรือมนุษย์ก็ตาม (ในกำเนิดนั้น ๆ) ข้าพเจ้ามีผิวพรรณดังดอกอังกาบ มีรัศมีชานออกจากกาย ในกัปที่ ๘๒ นับจากกัปนี้ไป ข้าพเจ้าได้ทำกรรมไว้ในครั้งนั้น จึงไม่รู้จักทุกข์เลย นี่เป็นผลแห่งการบูชารอยพระบาท” (พระไตรปิฎก, 2539; 33/68 - 74/41)

รอยพระพุทธรูปบาท จึงเปรียบได้ตั้งการบันทึกพระธรรมคำสอนที่พระพุทธองค์ได้ไปเรียนรู้อาจจนจบครบถ้วนโดยสมบูรณ์แล้วทุกประการ จึงเป็นการสื่อไปถึงการที่ “รอยพระพุทธรูปบาท” ควรเป็นสิ่งที่ควรบูชาตามหลักแห่งอุเทสิกเจดีย์ (มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ, 2523: 404) ตามหลักทางพระพุทธศาสนา เพราะตั้งแต่ในครั้งอดีตกาลนับจากการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธองค์แล้ว สิ่งหนึ่งที่เป็นสิ่งเคารพบูชาและระลึกถึงพระพุทธองค์ คือ รอยพระพุทธรูปบาท ที่ปรากฏเป็นหลักฐานจารึกตามสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างมากมายและยังคงนับถือกันสืบเนื่องต่อมาตลอดจนถึงปัจจุบัน

องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากการวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาพระพุทธรูปบาทสี่รอย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่แล้ว เห็นได้ถึงความเชื่อ ความศรัทธา ที่พุทธศาสนิกชนแสดงการบูชาด้วยความเคารพต่อรอยพระพุทธรูปบาทจากการเลื่อมใสด้วยความบริสุทธิ์ใจ ก่อให้เกิดตำนานเรื่องราวตามพระไตรปิฎกเมื่อครั้งพุทธกาล จนกระทั่งนำมาสู่ประเพณีและพิธีกรรมที่งดงาม น่าเคารพเชิดชู และสืบทอดกันไปตลอดจนกระทั่งปัจจุบัน

สรุป

ชาวพุทธล้านนามีความเชื่อว่ารอยพระพุทธรูปบาท คือ รอยพระบาทของพระพุทธเจ้าที่ประทับรอยพระบาทไว้ด้วยพระองค์เองในสมัยพุทธกาล รอยพระพุทธรูปบาท คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าไว้สักการะกราบไหว้บูชาเช่นเดียวกับการสร้างพระพุทธรูปไว้กราบไหว้บูชา การบูชาพระพุทธรูปบาทสี่รายนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับพุทธศาสนิกชนทั้งในล้านนาและคนทั่วไป เพราะเป็นศูนย์ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนในการทำความดี ทำทาน รักษาศีล ภาวนา ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีของคนในสังคม เป็นแหล่งที่น้อมนำคนให้มีจิตตั้งมั่นในอยู่ในสิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลอยู่

เป็นนิตย์ ทำให้จิตเกิดความปิติ เบิกบาน ผ่องใส ไม่เศร้าหมอง รอยเท้าของพระพุทธเจ้า ก็เหมือนกับเดินตามรอยพระบาทของพระพุทธเจ้า คือ เชื่อในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตามที่พระพุทธองค์ได้สอนไว้ ก็จะเป็นมงคลแก่ตนเอง แก่ชีวิตของตน พบกับความเจริญ การไหว้รอยพระพุทธบาท หรือไหว้พระบรมสารีริกธาตุ ก็ได้บุญได้กุศลเหมือนกัน คำว่าเดินตามรอยพระพุทธบาทไม่ได้หมายความว่าเดินตามทางที่ท่านเสด็จไป แต่เป็นการเดินทางตามคำสั่งสอนของพระองค์ท่าน ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั่นเอง แล้วก็จะได้อานิสงส์ คือ ความสุข ความเจริญในชีวิต ชีวิตไม่ตกต่ำ ตายไปแล้วก็ไม่ตกไปสู่อบายภูมิ ตามความเชื่อของชาวล้านนา

บรรณานุกรม

- คมเนตร เชษฐพัฒน์วนิช. (2540). **ความเชื่อพื้นบ้านล้านนา**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ เสนานนท์. (2536). **ตำนานพระพุทธบาทและคัมภีร์พุทธปาทลภขณ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทศรีอนันต์ การพิมพ์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ. (2523). **สหพินิติปกรณธ์ ธาตุมาลา ฉบับมูลนิธิภูมิพลโลกิขุ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพล.
- โสภณ จาเลิศ. (2559). “การวิเคราะห์ความเชื่อและการบูชาเกี่ยวกับรอยพระพุทธบาทของชาวพุทธล้านนา”. **ดุขฎิณิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิณิบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Virginia McKean Di Crocco. (2555). **รอยพระบาทพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ในภัทร์กัปนี้ ตามกรอบคิดแบบสิงหล – สยาม แปรโดย สมหวัง แก้วสุฟอง**. นครปฐม : หนีตี้ไซน์.